

Andreas Tullberg

För frihet och människorätt

Svenska immigranternas deltagande i nordamerikanska inbördeskriget och
skapandet av en svensk-amerikansk identitet

Och idag kallade Gamle Abe på alla trogna medborgare: Hjälp mig att rädda Unionen! Och Karl Oskar betraktade sig som en trogen medborgare i det land som tagit emot honom och hans familj och upplåtit ett nytt hem åt honom. Presidentens kungörelse var riktad också till honom: Förenta Staterna, ditt nya fosterland, är hotat! Nu måste du hjälpa till! Hjälp mig mot de upproriska! Hjälp mig rädda Unionen! Jag litar på dig: Kom!¹

Karl Oskar fick dock aldrig vara med och slåss för sin nya nation eftersom han ansågs för gammal av armén och var lite halt på ena benet. Att han inte fick slåss för sitt land var en besvikelse för Karl Oskar, som fick följa den fortsatta utvecklingen i tidningen från sitt hem i Minnesota. Tusentals andra frivilliga svenskar fick däremot möjligheten att lyfta vapen 1861–1865 för att skydda unionen från upplösning.

Amerikanska inbördeskrigets upptakt, orsaker och konsekvenser har stötts och blötts av flera generationers historiker. Tonvikten läggs då främst på ”the cause”, frihetens triumf över slaveriets bojar. Inte sällan står den offervillige soldaten i centrum: han som frivilligt riskerade sitt liv i kampen, han som lämnade hem och familj bakom sig och framburen av sin religiösa övertygelse om det rättfärdiga i kampen alltid var beredd att betala det yttersta priset för ”the cause”. Det är helt riktigt att med skepsis betrakta den bilden av den amerikanske soldaten 1860. Andra, mer jordnära förklaringar som äventyrlusta, pengar, karriär och gruppträck bidrog säkert till många frivilligas beslut att bege sig i fält. Bland de frivilliga fanns cirka 3000 svenskar.

Den svenska etniciteten och identiteten i Förenta Staterna vid den här tiden är ett väl utforskat område och utgör idag ett eget forskningsläge. Min avsikt är inte att närmare granska den utan snarare se om man kan tillföra något till diskussionen genom att studera de svenska frivilliga soldaternas motiv. Vad drev de många svenskar som deltog? Vilka var de motiv som de angav som särskilt viktiga? Kan dessa motiv hjälpa oss att bättre förstå den svenska identiteten i Nordamerika vid den här tiden?

Jag har i den här artikeln inte för avsikt att ge några heltäckande svar på dessa frågor då det skulle kräva en genomgång av ett större källmaterial. Jag vill emellertid argumentera för att det är ett användbart tillvägagångssätt och har valt att exemplifiera med tre svenskfödda frivilliga soldater.

Svensk etnicitet, amerikansk nationalism och ”the homemaking myth”

Kan man tala om en svensk etnisk grupp i Amerika? Går det att betrakta svenskarna som en grupp med liknande intressen och självbild? Emigrationen förde merparten av de svenska emigranterna till Illinois, som blev staten med flest svenskar fram till 1900-talets början då Minnesota övertog den rollen. Detta innebar att de svenska emigranterna bodde förhållandevis samlat och därför kom att kunna agera som en grupp politiskt redan kring 1860.² Historikerna Roger Kvist, Dag Blanck, Ulf Bejbom och H. Arnold Barton har visat att det vid tiden för inbördeskriget fanns en samlad svensk gemenskap förankrad i främst religion och språk. Gemensamt för nästan alla immigrantgrupper i Amerika vid tiden för inbördeskriget var en känsla av plikt, som etnisk grupp, att visa sin lojalitet mot unionen.

Den eniska identiteten är en väl omdebatterad fråga. Huvudsakligen kretsar debatten kring hurvida den etniska gemenskapen är någonting gammalt som alltid funnits och kommer att finnas hos oss (primordialistiskt synsätt) eller om etnicitet hör samman med moderniseringen och skapandet av nationer (modernistiskt synsätt). Sociologen Anthony D. Smith har i *The Ethnic Origins of Nations* definierat en etnisk sammanlutning, ”ethnie”, som beroende av ett antal kriterier. Dessa är ett gemensamt namn, gemensamma myter, gemensam historia, en gemensam kultur, ett eget område och en egen känsla av inbördes solidaritet och identitet.³ Om man utan närmare studier skulle testa den svensk-amerikanska identiteten mot Smiths ethniebegrepp skulle man kanske vid en första anblick kunna tänka sig att det rörde sig om en ethnie. Ett gemensamt namn i svensk-amerikaner, en gammal luthersk tradition, en svensk historia, kultur, område och en känsla av solidaritet och identitet. En närmare granskning avslöjar dock brister som gör att vi inte kan tala om en ethnie i Smiths bemärkelse. En ethnie bygger på myter som går långt tillbaka, ja ibland till bibliska tider. Den svensk-amerikanska identiteten vid tiden för inbördeskriget var en konstruktion under uppbyggnad. Vidare var inte det svensk-amerikanska målet att skapa en egen nation, utan i stället att kunna bli påverkad av och kunna påverka en redan existerande nation och att kunna kalla denna nation sitt hem.

Det hela blir enklare att förstå om man utgår från att det finns en etnicitet konstruerad i samspelet mellan den gamla myten om det svenska arvet å ena sidan och den moderna staten och industrialismen å den andra. Med denna nya etnicitet, skapad i mötet mellan det gamla Sverige och det nya Amerika, följde i sin tur en ny syn på För-enta Staterna, en amerikansk nationalism. Den brittiske statsvetaren James G. Kellas har valt att dela upp nationalismen i tre huvudsakliga delar: etnisk, social och officiell nationalism.⁴ Gemensamt för de tre formerna är att de söker en gemensam politisk grund, en nation. De tre formerna utesluter inte varandra, utan kan samexistera och gör oftast också det. I den etniska nationalismen är det gemensamma etniska arvet det viktigaste i nationsbygget. Social- eller kulturnationalismen syftar till att förena olika etniska grupper inom en nation genom gemensamma seder och bruk. Den officiella

nationalismen eller statsnationalismen innebär patriotism och beskyddet av nationen. Nationstillhörigheten i det amerikanska fallet avgörs inte genom härstamning och innebär alltså avsaknad av etnisk nationalism. Amerikansk nationalism syftar istället till försvaret av gemensamma amerikanska värden som demokrati, frihet, enhet och jämlikhet. Vi har inte heller att göra med en renodlad kulturell nationalism, eftersom det inom det amerikanska kollektivet fanns gott om olika språk, religioner och andra kulturella och sociala skillnader. Det är emellertid förhastat att säga att den amerikanska nationalismen enbart var en statsnationalism. Lojaliteten mot nationen var även en lojalitet mot de amerikanska värdena och på så vis fanns även kulturella inslag.⁵ Det var således genom den amerikanska nationalismen som de olika etniska grupperna i Amerika kände gemenskap och lojalitet gentemot varandra. Att

vara svensk-amerikan var därför på inget sätt oförenligt med amerikansk nationalism. Frågan blir snarare vilken av de två som var tongivande i olika situationer?

Om man i fråga om etnisk identitet alltså kan bortse från nationalism i det här fallet blir frågan istället vad som skiljer en svensk i Amerika och en svensk-amerikan åt? Framför allt är det två saker, dels närvaron eller frånvaron av en svensk nationalism och dels frågan om den kollektiva etniska berättelsen, myten. Eftersom de svenska immigranterna strävade att kunna betrakta Amerika som sitt hemland vävdes de amerikanska erfarenheterna in i det svenska arvet. Genast började en ny myt och därmed även en ny berättelse om Svenskamerika och svensk-amerikanerna skapas. Syftet var att legitimera svensk-amerikanernas rätt att betrakta Amerika som sitt hemland.

Begreppet myt, som jag väljer att använda det, kan beskrivas som det kollektiva värdefundamentet för den etniska identiteten. Frågan om vad som skiljer en myt och

Carl Tollin mönstrade in i Illinois 57:e infanteriregemente 1861 och deltog i inbördeskriget fram till dess slut 1865. Detta fotografi lät han 1862 sända hem till sina vänner och släktingar i Illinois. Kopia från Svenska emigrantinstitutet.

en berättelse åt ligger nära till hands. I ett försök att belysa skillnaderna mellan de två kan man säga att en myt är en typ av, eller kanske snarare en central del i en berättelse. Myten är inte bara de samlade föreställningarna om ett etniskt gemensamt ursprung utan också händelser i det förgångna som förklaras eller minns i ett etniskt perspektiv. Myten beskriver det som uppfattas som det varaktiga, grundläggande och oföränderliga. Berättelsen beskriver förändringen, eller rättare sagt händelsekedjor eller processer. Myten manifesterar alltså värden som är centrala för kollektivet oavsett vilken eller vilka berättelser som råder. Det innebär att olika berättelser kan hänvisa till samma myt men innebär samtidigt att en berättelse inte kan förbli oförändrad om eller när en myt förändras. Litteraturvetaren Richard Slotkin har hävdats att det är just myterna som är grundstenarna i ett "kollektivt minne". Myter är historier (stories) ur ett samhälles historia som genom målmedvetet och frekvent användande blivit djupt rotade symboler för det samhällets ideologier.⁶ Emellertid är inte myten oföränderlig. Den kan ifrågasättas när händelser inträffar som inte är förenliga med den: missväxt, nederlag i krig, sociala orättvisor. Den kan då ersättas av en ny myt.⁷

Slotkins resonemang är applicerbart på svensk-amerikanska förhållanden på 1860-talet. Hos de emigrerade svenskarna hade den gamla myten om Sverige hamnat i kris och lett till själva emigrationen. En ny myt var tvungen att ta form. Den skulle inte enbart vara samlande, utan även innehålla ett budskap om svensk-amerikanernas rätt till Amerika.⁸ Den norske historikern Orm Øverlands begrepp "homemaking myth" förklarar hur en sådan myt såg ut. Han menar att myten inte går att särskilja från etniciteten samt att den har ett liknande utseende för alla större immigrantgrupper i Amerika. Centralt för en "homemaking myth" är att den förklarar varför just den egna etniska gruppen har en särskild rätt till ett hem i Amerika, till en amerikansk identitet.⁹ Øverlands begrepp är särskilt intressant då det poängterar vikten av att se den svenska etniciteten i Amerika som inte svensk eller amerikansk utan just svensk-amerikansk. Immigranten kände stolthet över att tillhöra en speciell grupp inom det amerikanska kollektivet. Myten skulle då även kunna innebära till exempel att en svensk-amerikan var mer amerikan än till exempel en tysk-amerikan.¹⁰

Mitt intresse vad etniciteten beträffar ligger i frågan om den svensk-amerikanska identiteten var synlig av de svenska soldaternas brev hem. De svenska soldaterna togs ur den svensk-amerikanska institution de hörde hemma i och var i fält under lång tid. Om den svensk-amerikanska identiteten gör sig gällande i materialet kan den också hjälpa oss att se vilka värden inom den etniska gruppen som ansågs särskilt viktiga och vilken roll den amerikanska nationalismen spelade.

Om soldaterna som slogs

Vid tiden för inbördeskriget var den reguljära amerikanska armén mycket liten och den stora merparten bestod av frivilliga. Historikern James M. McPhersons studie om de frivilliga baseras på cirka 25 000 brev och 250 dagböcker. Inbördeskriget skilde sig

Bland de svenskar som slogs i inbördeskriget återfanns ett antal officerare, bland andra Axel Leatz som återfinns längst till höger på denna bild som återfinns i Axel Leatz arkiv, Krigsarkivet.

från andra amerikanska krig i fråga om motivation hos den enskilde soldaten, menar McPherson. Inbördeskrigssoldaten var mer villig att göra uppoffringar för "the cause" än amerikaner i andra krig.¹¹ Som främsta motiv lyfts plikt och ära fram. Det fanns en plikt mot landet som var större än plikten mot familjen. Denna viktoriaiska syn på mod, ära och plikt tillsammans med religion, gruppträck och patriotism gjorde inbördeskrigssoldaten exceptionellt hängiven och offervillig.

Den amerikanske historikern Michael Barton har i *Goodmen* valt att identifiera ett antal värdeord (core values) och sedan räkna förekomsten av dessa ord i inbördeskrigssoldaternas dagböcker. Barton skiljer mellan vad han kallar ideologiska värdeord som frihet, jämställdhet, individualism och demokrati, och psykosociala värdeord som moralism, framsteg, religion, bedrift och patriotism och framhäver den större förekomsten av de senare än de förra.¹² Barton hävdar dock, i likhet med McPherson, att alla ovan nämnda värdeord var viktiga för den viktoriaiske soldaten. Med sin metod vill Barton visa på skillnader i motivationen mellan sydstatarna och nordstatarna, men även mellan meniga och officerare. Barton menar att likheterna i fråga om "core values" ibland kunde vara större mellan officerarna på de båda sidorna än mellan officerare och meniga på samma sida.¹³

McPherson och Barton står emellertid inte oemotsagda. Historikern Bell Irvin Wiley presenterar i *The Life of Billy Yank* en annan uppfattning. Wiley menar att den typiske nordstatssoldaten inte lade några stora moraliska värderingar i sitt ställningstagande. Snarare var det äventyr, pengar, mat, spel och kvinnor som lockade det stora flertalet av männen till fanorna. Wiley understryker att inbördeskrigssoldaten stred tappert och lojalt, men att han inte framstod som särskilt modig eller tapper i förhållande till andra krig med andra soldater.¹⁴

Varken McPherson, Barton eller Wiley har reflekterat särskilt över skillnader mellan olika grupper av invandrare och vita amerikaner utan menar att det inte fanns någon större skillnad. Knappast överraskande handlar forskningen kring de utlandsfödda frivilliga soldaterna mer om de etniska gruppernas kollektiva motiv och etniska strategier än individuella motiv. Den största och mest omfattande studie som gjorts om utländska soldater i inbördeskriget är fortfarande historikern Ella Lonns *Foreigners in the Union Army and Navy* från 1951. Lonn har systematiskt undersökt de utländska inslagen i nordstatsarmén och kommit fram till att de utländska soldaterna slogs med en fast och ärlig övertygelse att unionen måste fortbestå. Även om dessa soldater stolt gjorde gällande sitt ursprung var de noga med att göra sin plikt som amerikaner. Lonn menar att kriget kom att påskynda amerikaniseringen av emigranterna och att man trots det stora inslaget av européer och hela enheter med irländare, tyskar eller skandinaver kan tala om en armé med ett mål.¹⁵

Historikern William L. Burton har undersökt de två största invandrargrupperna, tyskar och irländare, och deras inställning till inbördeskriget. Slaveriets avskaffande var inte ett motiv vars drivkraft räckte att ens förklara en bråkdel av de inmönstrade tyskarna och irländarna, menar Burton. Som bevis anför han att reaktionen på Lincolns frihetsproklamation av den 1 januari 1863 möttes av protester hos såväl den typiske nordstatssoldaten som hos tyskar, irländare, representanter för andra etniska grupper och även bland infödda anglo-amerikaner.¹⁶

Ofta återkommande i litteraturen kring inbördeskrigssoldaten var kompaniernas koppling till lokalsamhället vilken var särskilt påtaglig i invandrarkompanierna. De etniska ledarnas roll och de kollektiva motiven till att gå i fält hamnar ofta i centrum. Roger Kvist, som har studerat svenskarna i Illinois under tiden för inbördeskriget, trycker på dessa kollektiva motiv. Religionen och det republikanska partiet var de starkaste gemensamma faktorerna och detta utnyttjades av svenska politiska ledare. I den republikanska identiteten fanns även ett stort mått av patriotism.¹⁷

Svenskarna i inbördeskriget

I det amerikanska inbördeskriget deltog cirka 3 000 svenskar. Den största delen av dessa kom från Illinois, Minnesota och Wisconsin. De enheter som innehöll flest svenskar var Minnesotas 3:e infanteriregemente – kompani D, Illinois 43:e infanteriregemente – kompani C (Galesburgkompaniet) och E, Illinois 57:e infanterire-

Den storväxte Carl August Rosander tjänstgjorde i 3rd Rhode Island Artillery, där han hade återkommande problem att få de irländska soldaterna att förstå vad han sade. Porträttsamlingen, Krigsarkivet.

gemente – kompani D (Bishop Hill-kompaniet) samt Illinois 1:a lätta artilleriregemente – Batteri H och Illinois 2:a lätta artilleriregemente – Batteri G.¹⁸ Dessa fem regementen innehöll cirka 600 svenskar eller 20 procent av de svenska soldaterna. Det 15:e Wisconsinregementet bör också nämnas i sammanhanget då det var det enda helskandinaviska regementet. Visserligen bestod det 900 man starka regementet av cirka 90 procent norrmän men av de resterande var merparten svenskar. De övriga svenskarna var utspridda i andra regementen, men huvudsakligen i enheter från ovan nämnda stater. Ett regementes storlek under amerikanska inbördeskriget kunde variera stort, men uppgick oftast till omkring 600–900 personer.

Bland de få studier som gjorts av svenskar i nordamerikanska inbördeskriget står Roger Kvists bok *För adoptivlandets och mänsklighetens sak. Svenskarna i Illinois och det amerikanska inbördeskriget* för den mest omfattande och grundligaste undersökningen. I övrigt är det påfallande ofta officerare som står i fokus. Så är fallet i Alf Åbergs välskrivna bok, *Svenskarna under stjärnbaneret*, som handlar om inbördeskriget i allmänhet och svenskarna i det i synnerhet. En handfull svenska officerare gjorde karriär under inbördeskriget. Per Iko har till exempel visat att flera svenska officerare begav sig till Nordamerika, somliga med ekonomiskt stöd av svenska staten, för att skaffa militär erfarenhet som skulle vara till gagn för karriären vid hemkomsten till Sverige. Dessa officerares motiv säger också en del om vad som drev det stora antalet svenska meniga som redan var bosatta i Förenta Staterna vid krigsutbrott.¹⁹ De tre svenskar vars brev använts i den här studien är två meniga och ett underbefäl Hans Westerlund (1842–1876),²⁰ Carl Tollin (1831–1902)²¹ och Olof Liljegren (1829–1864).²²

Motiven

Vilket är förhållandet mellan motivet, identiteten och berättelsen? Att undersöka motivet – anledningen att handla – kan ses som ett metodiskt grepp att synliggöra identiteter och identifikationer. Valet av identitet och identifikation kan sedan belysa

berättelsen. Lite enklare uttryckt kan man exempelvis säga att soldaten väljer att vara frivillig i inbördeskriget (handlingen) eftersom det är hans ärofulla plikt (motiv) som svenskamerikan (identitet) att bevisa sin och sin hembygds lojalitet mot administrationen i Washington med avsikt att bekräfta sin identitet som amerikan (berättelsen). Handlingen – att gå med i kriget – är given eftersom den är utgångspunkten för studien.

Hur kan man då fastställa soldaternas motiv? Jag har nedan valt att undersöka de enligt McPherson och Wiley dominerande motiven lite närmare. Jag har för enkelhetens skull valt att dela upp motiven i sex kategorier. Man kan argumentera för en annan indelning eller andra kategorier men de huvudsakliga tänkbara motiven är innefattade. Uppdelningen innebär till exempel inte att religion och plikt nödvändigtvis är åtskilda motiv; de hör nära samman. Poängen med nedanstående uppdelning är att belysa de viktigaste motiven för inbördeskrigssoldaten oaktat etniskt ursprung. Valet av kategorier är baserat på McPhersons och Wileys böcker, som, även om de inte lika schematiskt delar upp motiven, i någon mån utgår från dessa utgångspunkter.

Religion och tro

Religion är inte sällan ett motiv för våldshandlingar genom historien. Aldrig förr eller senare i något amerikanskt krig har soldaterna varit så religiösa som under inbördeskriget. Religionen kan dock inte ses som ett drivande motiv för anslutningen till armén. Kriget hade inte direkta religiösa orsaker och nästan alla, på båda sidor, bekände sig till den kristna tron.²³ I 1860-talets Förenta Stater spelade religionen en viktig roll och samtliga av de undersökta personerna i det undersökta materialet hänvisar i sina brev till Guds vilja. Vem som stupade och vem som överlevde var upp till Herren. Även om det var soldatens mod, driftighet och lydnad som var viktiga för att vinna kriget var det Guds vilja som i slutändan skulle fälla avgörandet, menade Carl Tollin: ”Vi vilja med tålmod innefatta oss i Herrens mäktiga vård hoppandes att han af sin nåd förbarmar sig öfver oss och gifver oss en snar och härlig seger.”²⁴

Kriget betraktades av dem som något fasansfullt och förskräckligt men samtidigt som något som med kraft och ansträngning måste uträttas. Den kraften fann bland många andra Hans Westerlund i sin djupa tro:

[...] ty kriget kan ej slutas med mindre vi bruka alvar och [...] Herran gifve oss nåd att stå fast på war post så väl i lekamlig som andlig han gifte oss Solomons wisdom och davids hjeltemod ock seger winna till hans namn [...].²⁵

Synen på Gud som beskyddaren, han som skulle se till att var man klarade sig helskinnad undan krigets fador eller åtminstone fick åtnjuta den ”himmelska vilan” om man skulle falla på slagfältet eller dö i sjuksängen, ställdes ibland mot den straffande Guden. Den innebar att kriget var en prövning i vilken varje människa och nationen som helhet skulle mottaga Guds vrede. Övertygelsen om att kunna få se sina nära och

kära igen oavsett om det var i jordelivet eller i himmelen var det som fick många att stå upp mot faran. Tollin skrev:

[...] och om det är hans [Guds] villja att kalla mig ur striden innan segern är vunnen hoppas jag att få blifva qvitt alla strider och lidanden, all nöd och med dem som hafva öfvervunnit träffar alla redliga stridsmän och med dem samlas i den eviga friden.²⁶

Även om religionen var särskilt viktig för Westerlund och Tollin så var den snarare en hjälp att bibehålla modet på slagfältet än ett motiv i sig själv. Att prisa Herren var ett genomgående tema även om graden av religiös hängivenhet skiftar betydligt även i mitt begränsade material.

Patriotism och nationalism

Patriotism och nationalism var högst centrala motiv, enligt McPherson. Det viktiga för soldaterna var att skydda unionen och det man tyckte var det bästa politiska systemet i världen.²⁷ Motivet om patriotism och nationalism är inte helt skiljaktigt från plikt och ära och inte sällan hävdar soldaterna att det är deras plikt gentemot den amerikanska nationen och dess ledare att dra i fält. Det är emellertid inte nationen i sig själv som väckte deras patriotiska känslor, utan snarare det som var synonymt med det amerikanska, det vill säga demokrati och frihet. Här var således det patriotiska och

Samling under fanorna i maj 1864. Axel Leatz samling, Krigsarkivet.

nationalistiska motivet beroende av motiven om frihet, jämlikhet och rättvisa. Efter-
som nationen representerade dessa värden var de villiga att dö för den. Kampen för
friheten var internationell och bland de svenska soldaterna kunde detta ibland märkas.
Liljegren skrev bland annat om händelserna i Europa:

De blödande polackerna som så hjältemodigt strider för sin frihet emot en överlägsen styrka.
Jag tycker hela Europa borde rusta sig till svärds för att fria det arma folket från ryssarnas
barbari och orättmätiga fordringar.²⁸

Lojaliteten mot nationen var emellertid kopplad till bestämda representanter för den.
Samtliga svenskar i föreliggande studie, och de allra flesta svenska soldater generellt,
var hängivna anhängare av Lincolns politik och noga med att påpeka att det är Lincoln
och den radikala falangen av det republikanska partiet som stod för de sanna och rik-
tiga värdena. De var de, liksom de frivilliga soldaterna i fält, som var fast beslutna att
se saken till slut. De antikrigsrörelser som fanns i norr och som ansåg att kriget skulle
kosta mer än det smakade och att man borde kompromissa ogillades starkt av männen
i fält och visade att vem som helst i maktens korridorer i Washington inte förtjänade
svenskarnas respekt och lojalitet. Tollin skrev vad han ansåg om dessa:

Men våra fiender i Norden de så kallade Copperheads de som nu har arbetat gemensamt
med Rebellerna de som ville haft vår armé söndersplittrad och motsatt sig alla lagliga medel
till vårt lands räddning hvad skulle de tänka den dagen då våra segrande trupper återvänder
under Trummornas ljud och Canonernas dunder de får ingen del i vår fröjd de har sjunkit
djupt i dessas förräderi och där får de ligga.²⁹

Dessa fredsvivare i norr betraktades som opatriotiska och oamerikanska. Det fanns
en patriotisk känsla i förhållandet till nationen hos samtliga exempelpersoner. Det
handlade om ”vi, det amerikanska folket”, ”vår stjärnprydda fana” och ”vårt land”.
”Hemma” var Illinois eller Minnesota. En förlust i kriget menade många unionssolda-
ter skulle inte enbart innebära att nationen delades i två utan även ett förfall av sanna
amerikanska värden.³⁰

Äventyr och pengar

Naturligtvis fanns det, som i alla krig, soldater som frivilligt anslöt sig till armén för
att söka äventyr och snabba pengar. Många levde i en romantisk dröm där de beskrev
sin medverkan i kriget som en skådespelare på en scen eller en hjälte i en saga. Men
varken äventyr eller den dåliga soldatlönen var i sig själva viktiga motiv tillräckliga för
att förklara det stora antalet frivilliga. Hur stor del av de frivilliga som kan beskrivas
som ”soldiers of fortune” är naturligtvis mycket svårt att säga, och oenigheten avspeglar
sig i forskningen.³¹

Hos de personer som jag har undersökt tycks motiven om äventyr och pengar vara
sekundära. Både Liljegren och Tollin såväl som Westerlund skickade, eller erbjöd sig

att skicka, pengar hem för att hjälpa de hemmavarande. Lön utgick inte regelbundet; ibland kunde soldaterna få vänta upp till sex månader. Westerlund fick till och med erbjudande av sin hemmavarande bror att få pengar tillsända sig, något han avböjde. Det var inte pengarna man kommit för.

Att kriget, trots alla vedermodor, var ett äventyr var det ingen som stack under stol med. Liljegren valde att vid ett tillfälle kalla sin insats för ”krigsäventyr”. Viljan att få delta i slagen var påtaglig i brevet även om det snarare var fråga om en önskan om att få göra nytta än att få uppleva spänningen. Slagen beskrevs som ett nödvändigt ont, något fasansfullt som varje människa borde undvika men som man inte var rädd att delta i när det behövdes. Det föreföll som om krigandet i sig var mer förknippat med plikt och ära än med äventyr och spänning. Även här tycks resultaten ligga i linje med McPhersons undersökning.

Plikt och ära

Plikt och ära låg nära nationalism och patriotism. Eftersom religiös fanatism och etniska motsättningar inte fanns i någon betydande utsträckning och eftersom soldatlönen inte var jämförbar med vad många hade kunnat tjäna i det civila livet måste plikt och ära vara det som fick så många frivilliga att sluta upp, argumenterar McPherson. Plikten mot nationen var överordnad plikten mot familjen. Genom att slåss för nationen slogs man för familjen, resonerade många män. Äran tog sig uttryck i rädslan för att bli vanärad, att vara den ende som inte slogs, en fegis med felaktiga prioriteringar. Detta ansågs allmänt som ett öde värre än döden på slagfältet.³²

De tre soldaterna i den här studien höll plikten högt. Samtliga ansåg att även om soldatyrket var ett otäckt och smutsigt arbete utförde de en ärofull plikt och de förnyade alla sina kontrakt med armén för att stanna till slutet. ”Vi ämnar ej att lemna vår tjänst förr vi har fullbordat hvad vi gått ut för”, skrev Tollin hem 1863 i samband med sitt beslut att stanna.

Äran var något som fick sig en törn hos Liljegren i juli 1862. Delar av det 3:e Minnesotaregementet var då tvungna att i samband med en drabbning låta sig tas till fånga. Vanärade och besvikna på sina befäl tvingades männen ge upp. Liljegren själv blev mycket förvånad då han under den föregående bataljen fått känslan av att de skulle vinna drabbningen och det var därför

[...] många som grät för att vi icke fick slåss och bättre dö än bli krigsfångar. [...] Vår överste som vi har haft största förtroende till och som många har älskat blev vår största fiende när vi skulle surrender och de flesta önskade att han skulle blivit dödad vid första salvan.³³

Att plikten mot nationen och friheten var viktig märktes inte minst på kritiken av dem som valde att inte slåss trots att nationen behövde dem. Just plikt och ära har McPherson valt att ta upp i fråga om de viktigaste faktorerna att hålla soldaterna kvar i leden trots de enorma mentala och fysiska påfrestningar som kriget innebar för dem.

Även om motiven om frihet och människorätt som tidigare lyfts fram fortfarande var mycket viktiga så kom plikt känslan och äran att fylla en viktigare roll allteftersom kriget pågick.³⁴ Framför allt gällde det den så viktiga motivationen för att kunna marschera och gräva diken och utsättas andra fysiska så väl som psykiska prövningar utan vare sig mat eller sömn. Samtliga svenskar i den här studien tycks vara fast beslutna att fullfölja sin plikt till slutet och bad till Gud om att uthärda och ”att vi med tapperhet strider tills den sista segern är vunnen [...]”.³⁵

Frihet, jämlikhet och rättvisa

Frihet, jämlikhet och rättvisa tillhörde de ädla motiven. De direkt politiska målen, med slaveriets avskaffande och unionens bevarande, var inte lika påtagliga som plikt och ära. Med frihet åsyftades inte de svartas frihet hos en majoritet av unionssoldaterna i inledningsskedet av kriget. Visserligen växte frihetsbegreppet till att innefatta dem mot slutet av kriget men det var aldrig en ensam drivkraft för mer än en minoritet av soldaterna. Lincolns emancipationsproklamation 1863 som innebar att alla slavar i de rebelliska staterna förklarades fria togs emot med blandade känslor i unionsarmén. En stor del av soldaterna ansåg att det var beklagligt att unionens bevarande inte längre var krigets primära mål och motsatte sig proklamationen, men merparten av dem välkomnade den.³⁶

Det är motiven om frihet och ”människorätt” som är centrala för alla tre soldaterna i föreliggande studie. Frihet, jämlikhet och rättvisa är som ovan nämnts de värden som är ingredienserna i den amerikanska nationalismen och därför det som står för det förenande, det nationella.

Kampen för slaveriets avskaffande tycks ha varit ett äkta motiv för dem alla. Slaveriet representerade något som var så långt ifrån friheten man kunde komma. Det var således något som snabbt och resolut måste avskaffas för att det land man kommit till för att finna friheten i fortsättningen skulle bestå. Liljegren förklarade 1861 vad som drivit honom till att mönstra i det 3:e Minnesotaregementet:

[...] om jag dör eller faller, så vet jag att jag har kämpat och dött för en rättvis sak, ty någon rättvisare eller heligare sak kan man aldrig våga sitt liv för som nu och nu är det tid att delta för var och en patriotisk medborgare som älskar sanning och som går att delta och nedtrycka rebellerna som for fram alldeles jävulskt och tyranniskt.³⁷

Westerlund sammanfattar sina motiv i ett brev till sin bror strax efter krigsslutet 1865 i vilket han menar att han och hans kamrater hade gått ut i krig

[...] icke för pengar eller tvungna utan af medvetande att det vår plikt att försvara landets rättigheter samt att frigöra den föracktrade svarta rasen som haver varit i band för många år, ock som var ett ont som för alla satsningar aldrig kan nekas, det var en fläck på den Amerikanska nationen som länge sedan skall varit borta, men Herran haver nu genom sin redbara hand styrt det till en god utgång [...].³⁸

Slaveriet var enligt många svenskar något ofattbart grymt och pinsamt för den amerikanska nationen. Varken Kvist, Wiley, Burton eller McPherson menar att frågan om slaveriets avskaffande varit något drivande motiv för den typiska unionssoldaten. Svenskarna som ingår i den här studien skrädde däremot inte orden för vad de ansåg vara ett omänskligt och grymt system. I samband med de stora segrarna vid Vicksburg och Gettysburg sommaren 1863 skrev en hoppfull Tollin hem till sina föräldrar

Unionen är frälst, Rebellerna har fått dödsstöten, Slaveriet med dess förbannade följder är upphävt och Presidentens frihetsproklamation af den 1 Januari har uppgått som ett nytt tidevarf öfver de förtryckta slafarna, de äro nu fria så fort de kan komma under vårt beskydd [...].³⁹

I slutet av kriget, någon gång under 1864, då det stod klart att nordstaterna skulle komma att vinna kriget skrev Liljegren till sin far efter att denne uttryckt oro för hans deltagande i kriget: ”Ni bör känna er högfärdig över att ha en son som har hjärtat i bröstet och mod att strida för en sådan sann och rättfärdig sak och mod att bära svärdet till att hämnas tyrannerna [...]”.⁴⁰

Trots att Liljegren vid det här laget måste ha vetat att kriget skulle vinnas var han väl medveten om att många fler skulle behöva offra sitt liv och fortsätter

Lika gott mitt [liv] skall gå, jag vet att det är offrat för en rättfärdig sak, offrat för att friat fångar, oskyldiga kvinnor och barn och frälsa folk från att hängas, skjutas, slagtas eller dylikt – för sådant offrar jag mitt liv.⁴¹

Fem månader senare dog Liljegren i feber.

En fråga som ligger nära tillhands i sammanhanget är frågan om definitionen av frihet. Varken McPherson, Burton eller Wiley ser något motsägelsefullt i att många unionssoldater inte inbegrep de svarta i frihetsbegreppet. Frihet för många 1860 var den vite mannens frihet.

Tvång och gruppträck

Ett annat tänkbart motiv är tvånget eller gruppträcket. Rädslan för att bli vanärad i kombination med de förmåner en frivillig soldat fick i form av att få välja typ av tjänstgöring och ekonomisk bonus var ett av de viktigaste motiven, menar Wiley.⁴²

Tollin, Westerlund och Liljegren var i likhet med de flesta alla frivilliga. Ingen av dem blev tvingad in men då de alla slogs för kompanier som var helt dominerade av svenskar är det inte orimligt att tänka sig att gruppträck spelat en roll i beslutet att mönstra in. Liljegren erkänner i ett brev hem att han utöver de ädla motiven om slaveriets avskaffande och frihetens bevarande också anslutit sig eftersom det ansågs ärofullt:

[...] ty många av mina vänner ingick i kompaniet och därför var de angelägen om att jag även skulle gå, ty de har alltid haft ett särdeles förtroende för mig, de som jag varit i lag med och vad mitt liv beträffar, är det ej mera värt än någon annans [...].⁴³

De som stannade hemma trots att nationen kallade fick ha goda skäl. Westerlund hade till exempel gjort upp med sin familj att en av han själv och hans bror räckte för att fylla familjens kvot i armén. Brodern behövdes hemma i Illinois och det föll ingen vanära över honom. Många tyckte att det var illa att det skulle eventuellt komma att krävas tvångsrekrytering 1863 för att fylla de tomma leden i armén. Lite uppretad inför detta skrev Westerlund till sin bror

[...jag hoppas att alla] som har något intresse för frihet och sanning will nu visa det ty vårt land är i stor fara som ni väl vet[?] och jag hoppas att så många som kunna komma vill räcka sin hand till skydd för vårt land som hotas af fiender att blifva förstört.⁴⁴

Frågan om gruppptryckets effekt på anslutningen till armén hör naturligtvis nära samman med äran. Gruppptryckets främsta argument var att den som inte anslöt sig drog vanära inte bara över sig själv utan hela sin familj. På så vis kan man tänka sig att gruppptrycket kamoufleras. McPherson menar att gruppptryckets effekter var som mest märkbara just före och under ett slag. Då var rädslan för att man skulle bryta samman under trycket och bli vanärad större än att dö på fältet.⁴⁵

Slutsatser och nya frågor

Man kan konstatera att hos dessa tre svenskar som alla var frivilliga verkar de drivande motiven ha varit en genuin övertygelse om att friheten var hotad och måste beskyddas till varje pris. I frihetsbegreppet ingick såväl kravet på slaveriets avskaffande som ett be- tvingande av den aristokratiska södern och önskan om en centraliserad administration med gemensamma lagar. Det var det Amerika som många trodde att de kommit till före kriget och därför blev rädslan stor när allt detta tycktes vara hotat. Det tycks i de tre soldaternas skildringar finnas en vision om att nationen skulle förstöras, ”stympas” och till slut gå under om ”rebellerna”, ”tyrannerna” eller ”jävulens afskum” skulle visa sig gå segrande ur striden. Dock är samtliga förvissade om en lycklig utgång. Sakens godhet var av en sådan natur att man i slutändan helt enkelt inte kunde förlora. Carl Tollin skrev:

Jag är övertygad om att alla frihetens vänner med längtan väntar på dagen då freden blir återställd. Och frihetens stjärnbesprödda flagga åter svajar över hela vårt land även der hon bifvit nedtrampad och stympad.⁴⁶

Patriotism, nationalism, ära och plikt är alla motiv som lyfts fram som viktiga och självklara för soldaterna. De motiven är emellertid alltid beroende av frihetsmotivet. Eftersom det är varje människas rätt att vara fri är det även varje människas skyldighet att försvara friheten.

Den amerikanska historikern Melinda Lawson hävdar att det nordamerikanska inbördeskriget var en milstolpe för Förenta Staterna i många aspekter, i synnerhet i fråga om identitet och nationalism. Den utbredda skepsis som funnits i amerikanskt

medvetande mot centralstyre dämpades betydligt. Tron på staten (i nordstaterna) som något som stod upp för, skyddade och hjälpte sina medborgare befästes med utgången av kriget, menar hon. Detta innebar att vad som varit en patriotism och lojalitet mot värdena frihet och jämlikhet efter kriget kom att utveckla sig till en nationalism uttryckt i lojalitet mot staten. Därför var det inbördeskriget som egentligen igångsatte sökandet efter ett gemensamt förflutet, en amerikansk historia.⁴⁷ De svenska soldaterna visade just en sådan patriotism i förhållande till friheten över nationen samtidigt som de deltog i skapandet av en amerikansk historia (eller berättelse om man så vill).

Begreppet frihet är emellertid inte helt oproblematiskt. McPherson, Burton och Kvist har visat att frihetsbegreppet hos många unionssoldater inte nödvändigtvis innefattade de svartas frihet. Betydde frihet något annat för de immigrerade svenskarna än för andra immigranter eller angloamerikaner? Frågan är omöjlig att här besvara men kan vara relevant att vara medveten om då idén om friheten utgör en av de viktigaste grundstenarna i den amerikanska nationalismen som verkar som den förenande kraften i avsaknad av en amerikansk etnicitet.

Men slogs då Westerlund och de andra som frihetsälskande svenskar eller frihetsälskande amerikaner? Hur såg de på sig själva i sammanhanget? Vem identifierade de sig med? Att de kände en svensk etnisk tillhörighet tycker jag mig kunna se i texterna. Stolt deklarerade Liljegren att:

[...] vi det svenska kompaniet är utropat för det bästa av det tredje Minnesota regementeskompani. Det är ofantligt många svenskar i armén. I Illinois, Wisconsin och Minnesota håller de på att bilda ett helt regemente av skandinaver och har nu över 400 man med sina egna officerare samt är det många svenska officerare som tjänstgör i de amerikanska kompanierna, som är både captainer och majorer, överstar och generaler.⁴⁸

De undersökta svenskarna ingick alla i kompanier helt dominerade av svenskar även om många befäl var angloamerikaner och orderspråket i de flesta fall var engelska. Man kan förmoda att de i huvudsak umgicks med svenskar i fält och att de kände de flesta i sin omgivning från det civila livet. Samtidigt tycks det inte haft någon effekt på deras patriotiska ställningstagande. De var amerikaner, om än med svenskt ursprung. Det var ”vår” fana som var röd, vit och blå. Det var ”våra hem” i Illinois eller Minnesota. Identifikationen varierade naturligtvis beroende på vad som diskuterades. Liljegren hävdar vid något tillfälle att kompani D är det främsta kompaniet i 3:e Minnesota, Tollin känner gemenskap med bönderna i Europa och Westerlund hävdar att det finns oskyldiga bland söderns folk och förrädare i Washington. Men genom breven löper en röd tråd av gemensam amerikansk identitet sprungen ur troheten till friheten. Man skulle kunna kalla dem svenska amerikaner.

Øverlands ”homemaking myth” är intressant i detta sammanhang. Uppvisar de tre undersökta svenskarna en sådan myt, eller är de del i skapandet av den? Beträffande de svenskar som ingått i min studie har jag inte funnit något aktivt hävdande av rätten till Amerika i det material som jag undersökt. Inte heller har det dock funnits något behov

för dem att hävda den. De tycks ha varit respekterade soldater utan någon anledning att ställa den svensk-amerikanska myten gentemot någon annan myt. Centralt för de svenska soldaterna var frihet. Friheten var nära förbundet med den amerikanska idén, frihetsförklaringen och konstitutionen. Detta ledde i sin tur till en strävan att bli en god amerikan. Det är just denna strävan eller önskan att visa att en svensk-amerikan är en god amerikan som förenar de tre svenska soldaterna med Øverlands homemaking myth. Man skulle kunna tala om olika faser i framställningen av myten. Øverlands artikel fokuserar främst på andra och tredje generationens immigranter och deras åberopande av rätten till en amerikansk identitet byggd på de etniska förfädernas insatser för Amerika. Det är därför inte möjligt att särskilja dessa förfäder från myten även om dessa inte själva använde den aktivt. Antagligen fanns det inte en homemaking myth 1860, men det fanns det som senare skulle utvecklas till en sådan. Möjligen kan man se det som en förskjutning från svenskar som strävade efter att bli amerikaner via svensk-amerikaner som ville vara svensk-amerikaner till en mer svensknationalistisk tendens hos de senare svensk-amerikanerna. Alla använder de myten på sitt sätt. De svenska immigranterna hade, enligt en enig tidigare forskning, värderingar och religiösa uppfattningar som överensstämde väl med det republikanska partiets kring 1860. Enligt myten hade nordborna redan före kriget förespråkade en mer centraliserad stat med frihet och jämlikhet som förtecken. Förskjutningen i ideologi och den nya synen på centralmakten, som var resultatet av inbördeskriget, var således enligt myten en produkt av den nordiska ideologin. De tre svenska soldaterna jag undersökt visar dock tydligt att de identifierar de ideologiska värdena som amerikanska, som komponenter i den amerikanska nationalismen. Däremot tycks de inte omedvetna om att deras offer skulle komma att innebära att svensk-amerikanernas möjligheter att legitimera rätten att kalla sig amerikaner stärktes. Man ville visa att svensk-amerikanerna var goda amerikaner och att *just* svensk-amerikaner var särskilt goda amerikaner.

En väsentlig poäng med homemaking-myten är att den utgör skillnaden mellan svenskarna och svenskamerikanerna. Svenskarna i Sverige delade alla en gemensam myt även om berättelserna sprungna ur myten kunde variera. Svensk-amerikanerna delade inte samma myt och var därför inte svenskar på samma sätt som de i Sverige.

Är det då meningsfullt att använda begreppet utan att undersöka de senare svenskarnas användning av det? Homemaking-myten är en av potentiellt flera identitetsteorier och inte nödvändigtvis den mest lämpade. Inte heller innebär flera identitetsteorier att de nödvändigtvis utesluter varandra. Roger Kvist har speciellt argumenterat för religiösa förklaringar. Alla värderingar hade sin grund i religionen, enligt Kvist. En sådan utgångspunkt innebär ändå att det går att resonera kring olika värderingar, politiska val, sociala hierarkier och etniska frågor så länge man är medveten om religionens funktion som en bakomliggande faktor. Att religionen hade en mycket stor påverkan på Tollin, Westerlund och Liljegren råder det inget tvivel om. Alla, i synnerhet Westerlund, ger intryck av att vara varmt religiösa. Det är säkert värderingar kopplade till religionen som ligger till grund för många av deras ställningstaganden även om hänvis-

ningar till religionen inte tydligt används som ensamt motiv av svenskarna. Religionen spelade roll men det var inget heligt krig.

Burton väljer att föra fram politiska strategier hos de etniska ledarna som grunden för de etniska regementena. Det viktigaste för tyskarna och de större grupperna av immigranter var att assimilera sig med det amerikanska. De etniska regementena hade först och främst avsikten att visa deras lojalitet mot det amerikanska och därmed vinna fördelar för gruppen. Det etniska var i mycket en konstruktion, en självvald etnicitet, menar Burton och inte något av naturen givet. Gruppen definierade sig genom flera samverkande faktorer som religion och social klass. Etniciteten (egentligen de etniska regementena) riktade sin konkurrens mot andra immigrantgrupper, inte mot de dominerande anglo-amerikanerna.⁴⁹ Burtons resonemang för oss vidare in på en annan viktig fråga. Var den etniska identiteten densamma hos ledarna som hos den ”vanlige” immigranten? De etniska ledarna kunde se kriget som en möjlighet att flytta fram sina politiska positioner. Vi vet att Liljegren slogs för friheten och samtidigt hävdade sin svensk-amerikanska identitet, men funderade han någonsin i politiska integrationstermer? Han ger inga medvetna uttryck för några sådana i sina brev i alla fall.

I grund och botten är det dock frågan om varför svenskarna slogs i inbördeskriget som är central. Som jag tolkar det begränsade material som jag använt fanns det först och främst en strävan att bli amerikan och en svensk-amerikansk identitet bakom motiv om frihet och jämlikhet men även en känsla av plikt mot nationen. En av homemaking-mytens viktigaste beståndsdelar är att med rätten att kalla sig amerikan följer skyldigheten att skydda det amerikanska. Kopplingen mellan den amerikanska nationalismen och den etniska identiteten stod klar hos Abraham Lincoln som själv gärna använde en retorik som manade till förening i en gemensam nationalism mellan olika etniska grupper. Det fanns

[...] among us perhaps half our people who [...] have come from Europe – German, Irish, French and Scandinavian [...] if they look back through this history to trace their connection with [the founding] days of blood, they find they have none, they cannot carry themselves back into that glorious epoch and make themselves feel that they are part of us, but when they look through that old Declaration of Independence they find that those old men say that ‘We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal’ and then they feel that the moral sentiment taught in that day evidences their relations to those men, that it is the father of all moral principle in them, and that they have the right to claim it as though they were blood of the blood, and flesh of the flesh, of the men who wrote that Declaration, and so they are. That is the electric cord in that Declaration that links the hearts of patriotic and liberty-loving men together, that will link those patriotic hearts as long as the love of freedom exists in the minds of men throughout the world.⁵⁰

Burtons och Kvists resultat pekar vidare på att de immigrerade soldaterna i stor utsträckning slogs av samma motiv som de infödda amerikanerna och att deras proportionerliga uppslutning var ungefär densamma. Ur Burtons text tycker jag mig kunna

lyfta ut fyra relevanta resultat. För det första var det avgörande motivet (åtminstone inledningsvis) för immigranterna en plikt känsla mot nationen som välkomnat dem och givit dem nya möjligheter. Med undantag av irländarna hyste immigranterna relativt liten nationalism eller lojalitet mot det gamla hemlandet. Detta resonemang kan jag lätt känna igen hos de tre personerna i min studie: ingen tanke rör Sverige annat än de släktingar som fortfarande finns kvar där, medan plikten mot den nya nationen var ett mycket viktigt motiv. För det andra är unionens bevarande ett viktigt motiv. Det behövde inte nödvändigtvis vara förknippat med vare sig nationalism eller slaveriets avskaffande. Unionens bevarande betydde även en politisk seger för de etniska ledarna och för en invandrarvänligare politik. Hos Tollin, Westerlund och Liljegren är bevarandet av unionen också ett viktigt motiv eftersom friheten står och faller med unionen. För det tredje lyfter Burton fram strävan hos immigranterna att bli amerikaner. Det förefaller också helt centralt för soldaterna i exempelstudien. Även om Tollin och de andra inte på något sätt tar avstånd från sitt svenska arv finns det ett djupt amerikanskt engagemang i breven. Den fjärde punkten är värd att fästa lite extra intresse vid. Det fanns, enligt Burton, bland immigranterna såväl som bland övriga fanns ett stort inslag av "soldiers of fortune" som slogs för äventyret och pengarna. McPherson har argumenterat emot att detta skulle vara ett av de mer betydelsefulla motiven. Hur stor del av de immigrerade soldaterna som var "soldiers of fortune" är naturligtvis en oerhört svår fråga och kräver en stor undersökning om den ens är möjlig att besvara. Emellertid kan det utan tvekan konstateras att ingen av de svenskar jag studerat kan sägas tillhöra den kategorin. Burton väljer också, i likhet med tidigare forskning, att i sammanhanget tona ner slaveriets avskaffande som en drivkraft för immigranterna. I och med det tonar han också ner motivet om frihetens bevarande. Men det är just för frihetens beskydd och slaveriets avskaffande som de tre soldaterna i min studie valde att slåss. Med det följde den amerikanska nationalismen. Förenta Staterna stod i enlighet med konstitutionen och frihetsförklaringen som garant för friheten. Det var den garantin som var hotad i och med det rebelliska tilltaget. För Westerlund, Tollin och Liljegren gick kärleken till nationen via kärleken till friheten. Slaveriet blev då naturligt det som stod i vägen för den fria nationen. Huruvida de svenska soldaterna skilde sig från andra emigrantgrupper eller de tre soldaterna i exempelstudien skilde sig från den generelle svenske soldaten låter jag vara osagt.

Trots att mycket återstår att ta reda på innan vi kan börja dra slutsatser om hur inbördeskriget kom att påverka de svenska immigranterna och hur de svenska immigranterna kom att påverka kriget kan man ana att kriget spelade en stor roll i skapandet av en legitimitet för svensk-amerikanerna. Förhållandet mellan den amerikanska nationalismen och den svenska etniciteten är ett spännande fält att undersöka närmare och jag tror det kan förklara vissa unika drag inom den förra som idag kan upplevas som förbryllande ur till exempel ett europeiskt perspektiv. Ingen kunde efter kriget säga att svensk-amerikanerna inte slagits och blött för sin nation i samma utsträckning som någon annan immigrantgrupp.

Noter

- 1 Vilhelm Moberg, *Sista brevet till Sverige*, Stockholm 1979, s. 16.
- 2 Ella Lonn, *Foreigners in the Union army and navy*, Baton Rouge 1951, s. 41; Roger Kvist, *För adoptivlandets och mänsklighetens sak. Svenskarna i Illinois och det amerikanska inbördeskriget*, Umeå 2003, s. 13 f.
- 3 Anthony D. Smith, *The Ethnic Origins of Nations*, Bodmin 1999, s. 22–31.
- 4 James G. Kellas, *The Politics of Nationalism and Ethnicity*, Houndmills 1993, s. 3 f.
- 5 Kellas tar även upp den unika amerikanska nationalismen och understryker då att avsaknaden av etnisk nationalism. Den patriotiska (officiella) nationalismen och den sociala nationalismen är det viktigaste hävdar han. Kellas relaterar emellertid till nutid och i den amerikanska sociala nationalismen inbegriper Kellas tar upp gemensamma faktorer som språk, skola och media. Dessa faktorer har dock mindre eller ingen inverkan under 1860-talet och med social nationalism avser jag här den gemensamma amerikanska värdegrunden; Kellas, s. 51–53.
- Man kan även med rätthet hävda att härkomst visst spelade roll i praktiken. En svart man kunde inte i praktiken nå ett högt politiskt ämbete, inte heller skulle en irländare ha stora möjligheter till högre politiska positioner. Alla hade dock den teoretiska möjligheten och alla var de amerikaner oavsett vilka åsikter man hyste om dem. Lättast att assimilera sig hade de immigrantgrupper som kom från det protestantiska Europa, i synnerhet tyskar och skandinaver. När jag i min uppsats bortser från det etniska inslaget i den amerikanska nationalismen innebär inte detta att olika etniska grupper alltid levde i harmoni. Etniska konflikter mellan t.ex. tysk-amerikaner och irländs-amerikaner och rasmötsättningar gjorde sig allt mer gällande inom den gemensamma amerikanska nationen. Tiden under inbördeskriget och närmast efter har av beskrivits som en tid av relativ etnisk harmoni i Förenta Staterna. Under senare delen av 1800-talet ökade dock misstänksamheten mellan olika etniska grupper. Två grupper som haft det särskilt svårt att hävda sin amerikanska rätt är kineserna, som faktiskt belades med immigrationsförbud 1882, och de svarta vars kamp för jämlikhet fortfarande pågår; se t.ex. David R. Colburn & George E. Pozzetta (eds), *America and the New Ethnicity*, Port Washington 1979, s. 3–11.
- 6 Richard Slotkin, *Gunfighter Nation – The Myth of the Frontier in Twentieth-Century America*, New York 1998, s. 5 ff.
- 7 Slotkin, s. 6.
- 8 Att tala om konstruktionen av en myt innebär inte att de inom myten insåg att myten var en ny konstruktion. Myten i sig själv medförde en föreställning om att den som helhet är gammal och bygger på oförändrade värden. Historikern Klas-Göran Karlsson har hävdad att det är viktigt att se skillnaderna mellan de båda perspektiven. En yttre, tolkande betraktare som t.ex. en historiker kan uppfatta myten som konstruerad och situationsbunden och därigenom dra slutsatser om sammanhanget som myten konstrueras i. Det är dock viktigt att komma ihåg att det är ett sammanhang ofta osynligt för de aktörer som studeras; se Klas-Göran Karlsson, *Historia som vapen. Historiebruk och Sovjetunionens upplösning 1985–1995*, Stockholm 1999, s. 42–45.
- 9 Orm Øverland, "Old and New Homelands, Old and New Mythologies", i Harald Runblom (ed.), *Migrants and the Homeland. Images Symbols and Realities* Uppsala 2000, s. 45.
- 10 Øverland, s. 48 ff.
- 11 James M. McPherson, *For Cause & Comrades – Why men fought in the Civil War*, New York 1997, s. 4 ff.
- 12 Michael Barton, *Goodmen: The Character of Civil War Soldier*, University Park 1981, s. 24.
- 13 Barton s. 24–33, 36–37. Problemet med Bartons text är naturligtvis valet av värdeord. Närvaron av ord inte definierade som värdeord faller utanför studien. Samtliga av Bartons värdeord är ädla även om värdeorden "achievement" och "materialism" skulle kunna dölja mer egoistiska och ekonomiska motiv. Tyvärr diskuterar inte Barton innebörden av dessa värden närmare. Inte heller reflekterar han över an-

vändandet av moderna ”core values” i en historisk kontext eller i vilken situation orden används. Värdeorden betydelse kan ju ha ändrats mellan åren.

14 Bell Irving Wiley, *The Life of Billy Yank – The Common Soldier of the Union*, New York 1962, s. 40, 345.

15 Lonn, s. 655–662.

16 William M. Burton, *Melting Pot Soldiers: The Union Ethnic Regiments*, New York 1998, s. 67.

17 Kvist 2003, Kvist, ”A Social History of the Swedish Ethnic Units from Illinois in the Civil War”, *The Swedish-American Historical Quarterly* 1999, s. 20–42. Se även William L. Burton & Mitchell Reid, ”The Northern Soldier and His Community”, i Maris A. Vinovskis (ed.), *Toward a Social History of the American Civil War*, New York 1990.

18 Lonn, s. 674; Kvist 2003, s. 114 ff.

19 Burton, s. 68; Kvist, 1999, s. 36 f; Kvist 2003; Alf Åberg, *Svenskarna under stjärnbaneret. Insatser ser under nordamerikanska inbördeskriget*, Stockholm 1994; Per Iko, ”Svenska arméofficerare i blått. Tjänstledigt för krigstjänst i amerikanska inbördeskriget”, *Släktforsknings årsbok* 2004. Se även Allan Kastrup, *The Swedish Heritage in America*, Minneapolis 1975 och Nels Hokanson, *Swedish Immigrants in Lincoln’s Time*, New York 1942.

20 Hans Westerlund föddes 1842 i Hassela socken i Hälsingland. Han emigrerade till Amerika 1850. Han mönstrade in som menig 1861 som 19-åring och ut som sergeant vid krigsslutet. Han var bosatt i Woodhull, Illinois, där han dog 1876. Westerlunds brevsamling från inbördeskriget är om 21 brev från perioden 1861–1863. Han slogs för Illinois 43:e infanteriregemente, kompani C. Regimentet uppsattes i oktober 1861 och slogs på den västra krigsarenan, mestadels i Mississippi. Det deltog bland annat i slagen vid Shiloh, Corinth och Vicksburg. Regimentet hade grovt uppskattat runt 160 svenskar och var i övrigt nästan helt dominerat av tyskar. Regimentet mönstrade ut i november 1865 och hade då förlorat 246 man, de flesta i sjukdomar.

21 Carl Tollin föddes 1831 i Östergötland och emigrerade till Amerika 1852. Han bosatte sig i Geneseo, Illinois, där han gifte sig och levde fram till 1902. Tollin mönstrade som 30-åring 1861 in och tjänstgjorde som menig genom hela kriget. De 16 brev från 1862–1863 som finns bevarade på Svenska Emigrantinstitutet i Växjö utgör underlaget för studien. Tollin slogs med Illinois 57:e infanteriregemente, kompani D. Även det 57:e Illinois var ett regemente med många svenskar. Uppskattningsvis slogs där 150 svenskar. Regimentet slogs på den västra krigsskådeplatsen och deltog bland annat vid Shiloh och Corinth. Regimentet hade en framskjuten roll vid Shiloh och förlorade enbart där beroende på källa mellan 68 och 187 man.

Informationen om Westerlund, Liljegren och Tollin är hämtad ur: William Nils Olsson, *Swedish Passenger Arrivals 1820–1850*, Stockholm 1967, s. 253; Civil War Soldiers and Sailors System (CWSS), <http://www.itd.nps.gov/cwss/index.html> (2003-07-01), Kvist 2003, s. 322, 346, Nels Hokanson, s. 116 f, 195, 202–204. Några siffror på exakt hur många man som ingick i regementet har jag inte funnit. Ytterligare informationen om Tollin kommer från SEI och www.familysearch.org/Eng/Search/frameset_search.asp (2003-07-01). Ett typiskt frivilligregemente bestod av ca 10 kompanier om ca 70–100 man vilket ger en regementsstorlek om ca 700–1000 man.

22 Olof Liljegren föddes 1829 och emigrerade till Amerika 1857. Han mönstrade in som sergeant 32 år gammal och nådde löjtnants grad innan han dog av frossfeber i september 1864. Liljegren tjänstgjorde i det 3:e Minnesotaregementet, kompani D. Det tredje Minnesotaregementet sattes upp i november 1861 och slogs även det i väster. Nästan hela regementet tillfångatogs vid Murfreesboro 1862. Det fångutväxlades under samma år och sattes in mot fientliga indianer i Minnesota. Det var bland annat med vid Vicksburg 1863 och tjänstgjorde till september 1865. Det innehöll över hundra svenskar, i huvudsak i kompani D. Regimentet var det ”svenskaste” under inbördeskriget tack vare kompanichefen Hans Mattson, den kanske mest kände inbördeskrigssvensken, som sedermera fick befäl över hela regementet. Regimentet förlorade under kriget 296 man, en överväldigande majoritet i sjukdomar. Bland dem var

även Liljegren.

- 23 McPherson, s. 62–67, 76. Wiley, s. 262 f och 272 ff.
- 24 Brev från Carl Tollin till sina vänner 12/7 1862, SEI.
- 25 Brev från Hans Westerlund till sin bror och sina föräldrar 26/3 1862, SSIRC.
- 26 Brev från Carl Tollin till sina vänner 25/2 1863, SEI.
- 27 McPherson 1997, s. 92, 94–98.
- 28 Brev från Olof Liljegren till sin far 20/4 1864, ÖLA.
- 29 Brev från Carl Tollin till sina vänner 6/5 1863, SEI. Copperheads var smeknamnet på den grupp i norr som förespråkade en förhandlingsfred och eventuellt kunde tänka sig ett delande av Unionen. Namnet kom av deras symbol som var en penny; se Philip A. Jenkins, *A History of the United States*, New York 1997, s. 138.
- 30 McPherson, s. 91 f, 94 ff, 175 ff.
- 31 McPherson, s. 5 och 26–29. Wiley, s. 37 f.
- 32 McPherson, s. 5–6, 22–23 Se även Mitchell, s. 86 f.
- 33 Brev från Olof Liljegren till sin far 3/8 1862, ÖLA.
- 34 McPherson, s. 168 f.
- 35 Brev från Carl Tollin till sina vänner 25/2 1863, SEI.
- 36 McPherson, s. 19, 116–120 och 122 f.
- 37 Brev från Olof Liljegren till sin far 1/12 1861, ÖLA.
- 38 Brev från Hans Westerlund till sin bror 11/7 1865, SSIRC.
- 39 Brev från Carl Tollin till sina föräldrar, syskon och vänner 20/7 1863, SEI.
- 40 Brev från Olof Liljegren till sin far (okänt datum) 1864, ÖLA.
- 41 Brev från Olof Liljegren till sin far (okänt datum) 1864, ÖLA.
- 42 Wiley, s. 38 f.
- 43 Brev från Olof Liljegren till sin far 1/12 1861, ÖLA.
- 44 Brev från Hans Westerlund till sin bror 11/8 1862, SSIRC.
- 45 McPherson, s. 77 ff.
- 46 Brev från Carl Tollin till sina vänner 27/3 1862, SEI.
- 47 Melinda Lawson, *Patriot Fires: Forging a New American Nationalism in the Civil War North*, Lawrence 2002, s. 179–186.
- 48 Brev från Olof Liljegren till sin far 1/12 1861, ÖLA.
- 49 Burton, s. 227 ff
- 50 Lawson, s. 166 (Lincolncitaten är från 1861).